

anticipation acquires system-creative functions in the child's identity development, acts as a system of the formative factor of personal growth.

Key words: *anticipation, prediction, prognostication, the identity of the child of preschool age, communication.*

Михальська Світлана Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

УДК 811.161.2:378

Мороз Л.В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ПСИХОЛОГА

Стаття присвячена аналізу теоретико-методологічних аспектів розвитку мовленнєвої культури психолога, зокрема питанням мовленнєвої компетентності як складника професійної компетентності практичного психолога. Акцентовується увага на важливості розвитку в майбутніх психологів мовленнєвої культури, удосконаленні засобів мовлення, дотриманні норм сучасної української літературної мови у процесі професійної підготовки.

На основі вивчення та систематизації наукової літератури розроблено програму розвитку мовленнєвої культури психолога, що складається з модулів: «Теоретико-методологічні основи мовленнєвої культури психолога», «Особливості мовленнєвої культури практичного психолога у спілкуванні з клієнтом», «Практичні аспекти ефективної та неефективної комунікації у психологічній практиці», «Розвиток техніки мовлення».

Ключові слова: *мова, мовлення, комунікативна компетентність, мовна компетентність, професійна компетентність, культура мовленнєвого спілкування, мовленнєва культура психолога, розвиток мовленнєвої культури, професійне мовлення психолога.*

Постановка проблеми. Нестабільна політична, соціальна, економічна ситуація в країні призводять до загострення проблем орієнтування особистості в соціальному просторі, невпевненості в своєму майбутньому. У зв'язку з цим поширюється інтерес до науки психології та бажання фахівців різних сфер виробництва оволодіти психологічними знаннями через отримання післядипломної освіти. Соціальний запит ставить високі вимоги до професійної підготовки психолога та визначає культуру мовленнєвого спілкування

майбутнього фахівця як одну з актуальних проблем сучасної психологічної освіти. Відповідно до проекту стандарту підготовки фахівця зі спеціальності 053 «Психологія» магістр-психолог має володіти спеціальними компетентностями, серед яких: здійснення практичної діяльності (тренінгова, психотерапевтична, консультативна, психодіагностична) з використанням науково верифікованих методів та технік; організація просвітницької та освітньої діяльності для різних категорій населення у сфері психології; налагодження та підтримка контакту з фаховими спільнотами, ефективна взаємодія з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах [11]. Формування цих компетентностей передбачає розвиток мовленнєвої культури та мовленнєвої компетентності у майбутніх практичних психологів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічною основою дослідження розвитку мовленнєвої культури психолога є загальні положення теорії мовленнєвої діяльності (М.І.Жинкін, І.О.Зимня, О.О.Леонтьєв); дослідження психологічних та психолінгвістичних особливостей професійного мовлення практичного психолога (О.Ф.Бондаренко, С.І.Болтівець, О.В.Варфоломєєва, Т.І. Ханецька, В.А.Семиченко, Ю.А. Паскевська), наукові уявлення про різноманітні аспекти мовленнєвої та комунікативної компетентності (О.О.Бодальов, Л.В.Долинська, Ю.М.Смельянов, Л.О.Петровська, Т.О.Піроженко, Н.В.Чепелева); принципи діалогічного підходу у спілкуванні (Г.О.Балл, О.В.Кіричук, О.Ф.Копйов, Т.О.Флоренська, Н.В.Чепелева, Т.П.Юрченко).

Особливості культури спілкування, мовлення та мовленнєвого спілкування досліджувалися у лінгвістичній науковій літературі (Н. Д. Бабич, Ф.С. Бацевич, Б. М. Головін, С. Ф. Іванова, Л.І. Мацько та ін.). У психологічній науковій літературі культура спілкування та культура мовленнєвого спілкування особистості спочатку більшою мірою розглядалися у науково-педагогічному значенні як вихованість особистості та вміння вести розмову (В. С. Гозман, О. Б. Добрович, В. А. Кан-Калік, В.Г. Пасинок та ін.), що сформувало підґрунтя для більш глибокого вивчення даного феномена.

Науковці Г.С.Абрамова, О.Ф.Бондаренко, Б.М.Головін, Р.М.Грановська, В.А.Семиченко, Т.І. Ханецька, Ю.А. Паскевська присвятили свої дослідження проблемі культури спілкування у контексті формування особистості психолога і його підготовки в умовах вищих навчальних закладів, професійних характеристик висловлювання практичного психолога як інструмента мовленнєвого впливу та особливостей його формування.

Водночас вирішення проблеми розвитку мовленнєвого культури психолога в умовах післядипломної освіти перебуває поки що у стадії осмислення та потребує розробки нових форм та методів освітньої діяльності.

Зокрема, існує наукова потреба у цілеспрямованому вивченні основних структурних компонентів розвитку мовленнєвої культури, розкритті її психологічної природи і умов удосконалення у майбутніх психологів. Таким чином, психолого-педагогічна значущість означеної проблеми, а також її недостатня розробленість зумовили вибір теми статті.

Метою статті є аналіз теоретичних підходів до розробки проблеми мовленнєвої культури майбутнього психолога у сучасній психолого-педагогічній науці, обґрунтування та розробка програми її розвитку у майбутніх фахівців в умовах закладу післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Пошук шляхів розвитку мовленнєвої культури майбутнього психолога в умовах закладу післядипломної освіти потребує аналізу особливостей, структури мовленнєвої діяльності як результату мовленнєвої підготовки. Для розробки програми розвитку мовленнєвої культури психолога нами був врахований досвід мовленнєвої підготовки студентів під час навчання у вищих навчальних закладах та особливості контингенту здобувачів вищої освіти в закладах післядипломної освіти.

Головне, що відрізняє навчання дорослих від інших вікових категорій, – це досвід, здобутий під час отримання попередньої вищої освіти та професійної діяльності і використання його в освіті. Саме досвід дає людині зрілість та одночасно породжує проблеми, які дорослі люди прагнуть вирішити через отримання другої вищої освіти.

Науковець М. Ноулз у своєму дослідженні з організації навчання дорослих характеризує їх так: дорослі більш незалежні (ніж діти) й спроможні до самоконтролю і відповідальності; у дорослому віці вже накопичено певний багаж досвіду та пам'яті, на який можна спиратися у процесі навчання; дорослі з більшою зацікавленістю вивчатимуть матеріал, орієнтований на рішення конкретних завдань, пов'язаних із професійним і соціальним розвитком; дорослі дивляться на навчання по-іншому: вони більш сконцентровані на терміновій необхідності у знаннях, а не на більш тривалому їх застосуванні; велика частина дорослих мають власну мотивацію та налаштування на результат [6].

Науковці по-різному підходять до розуміння ролі та місця спілкування, культури спілкування, мовленнєвого спілкування, мовленнєвої компетентності та мовленнєвої культури у професійній діяльності психолога.

На думку дослідника В. Каменевої, структура мовленнєвої підготовки студентів реалізується у таких чотирьох напрямках: анатомо-фізіологічний (фізичний); лексико-граматичний; культури мовлення; мовленнєвої діяльності. Все це загалом сприяє успішній мовленнєвій підготовці, а відтак і введенню в практичний обіг поняття “мовленнєва підготовка”, яка враховує основні функції

мовленнєвої діяльності: інтегративну, комунікативну, навчальну, формуючу, культурологічну, розвиваючу, соціальну, інформативну, спонукальну, еталонно-показову, пристосувальну [3].

На думку В.А.Семиченко, «компетентність - це атрибут особистісного рівня, система тих засвоєних засобів, за допомогою яких людина має можливість вирішувати ті чи інші завдання своєї життєдіяльності. Будь-яке знання, окремі навички або вміння тільки тоді стають дійовими, коли інтегруються в цю загальну систему засобів, вступають у зв'язки з іншими структурними елементами, ієрархізуються, творчо модифікуються, гнучко використовуються відповідно до цілей і умов діяльності або міжособистісної взаємодії» [10, с. 254].

У словнику української мови поняття «компетентний» визначається: «який має достатні знання, в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий» [5].

Предметом нашого дослідження є розвиток мовленнєвої культури як складника мовленнєвої компетентності практичного психолога, що є його безперечно ключовою професійною компетентністю. Як зазначає Ф.С. Бацевич, «комунікативна компетенція перебуває на найвищому щаблі в ієрархії типів компетенції людини, оскільки поєднує в собі всі інші <...>. Комунікативна компетенція – сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також знань вербальних і невербальних засад інтеракції, умінь їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресата і адресанта» [1].

Важливим складником комунікативної компетенції є мовна компетенція. «Мовна компетенція (лат. *competens* – належний, відповідний) – знання учасниками комунікації норм і правил сучасної літературної мови і вміле використання їх у продукуванні висловлювань» [4, с. 13].

Ю.А. Паскевська у своїх дослідженнях пропонує модель мовленнєвої компетентності практичного психолога, складниками якої є структурні компоненти, що функціонують на трьох рівнях: пізнавальному, поведінковому та емоційному. Підґрунтям функціонування пізнавального рівня є мовленнєве знання, яке одночасно виступає як умова й основа мовленнєвої дії. На пізнавальному рівні відбувається орієнтація в різних ситуаціях мовленнєвої взаємодії з клієнтом, об'єктивне тлумачення інформації на основі розуміння її параметрів. Уміння ефективно використовувати різні засоби мовлення залежно від проблем клієнтів та їх індивідуальних особливостей визначають поведінковий рівень. Гуманістична спрямованість спілкування, емпатійне ставлення, прийняття психологічної своєрідності клієнта складають емоційний рівень мовленнєвої компетентності [8].

На думку науковця Т.І. Ханецької, важливим у підготовці практичного психолога є культура мовленнєвого спілкування, що інтерпретується як комплексне системне утворення особистості фахівця, що виступає складовою поведінкового компонента культури його спілкування і має місце на фазі реалізації ним мовленнєвих дій у зовнішньому плані за допомогою мовленнєвих засобів, адекватних цілям професійного спілкування. У структуру культури мовленнєвого спілкування психолога науковець включає такі компоненти: професійні комунікативні знання про засоби мовленнєвого спілкування; вміння формулювати професійні висловлювання (за критеріями правильності, доцільності, зрозумілості) за допомогою мовленнєвих засобів, що відповідають цілям професійної діяльності; комунікативно-мовленнєві навички спілкування, володіння якими забезпечує вміння формулювати професійні висловлювання [12].

Ми розглядаємо професійне мовлення психолога як складник професійної компетентності практичного психолога, який охоплює такі структурні компоненти: мовленнєві знання, знання характеристик професійно-оптимального висловлювання, культура мовлення, мовленнєві вміння та навички, які пов'язані з перцептивно-рефлексивними, емпатійними й комунікативними здібностями, активним слуханням.

Науковці Л.І. Мацько, Л.В. Кравець відзначають абстрагованість, логічність, точність, ясність, об'єктивність як важливі комунікативні якості професійної мови [4]. Крім того, вона має бути чистою, виразною, естетичною.

На думку В.Г. Пасинок, «про засвоєння індивідом основ мовленнєвої культури можна говорити в тому разі, якщо він оволодів:

- умінням грамотно добирати мовленнєві засоби залежно від мети спілкування;
- лексично-граматичними нормами мовлення;
- умінням будувати висловлювання логічно, точно, доречно;
- усіма видами мовлення, необхідними для успішної життєдіяльності в сучасному суспільстві;
- технікою мовлення (тон, тембр, дикція, інтонація, темп);
- сталими навичками публічного виступу;
- досвідом оптимальної мовленнєвої поведінки в професійно орієнтованій взаємодії, знанням етикету;
- здатністю вести діалог з максимальним урахуванням специфічних особливостей адресата;
- умінням створити позитивну емоційну атмосферу, вмінням слухати і чути, адекватно реагувати» [7].

Результати аналізу наукових досліджень дозволяють виокремити етапи розвитку мовленнєвої культури: дотримання граматичної правильності мови, оволодіння її стилістичною виразністю; реалізація комунікативної оптимальності та досягнення мовної майстерності. «Культура усного чи писемного мовлення удосконалюється від орфографічно-пунктуаційної грамотності до стилістичної виразності та комунікативної доцільності, далі до комунікативної оптимальності і, нарешті, до мовної майстерності, яка базується на всіх ознаках попередніх рівнів мови і має свої ознаки — образність і творчість. Мовна майстерність здобувається не лише навчанням, сумлінною працею, а й талантом» [4, с. 6].

Дослідник В. Каменева виокремлює поняття мовленнєва майстерність, що пов'язана з природженим даром слова. Це набуте з часом уміння доречно, ясно та образно говорити і писати, добираючи з багатьох варіантів висловлювання думки для передавання почуття найбільш точний і стилістично правильний. Висока мовленнєва майстерність вимагає дотримання мовленнєвого етикету, що полягає в умінні уважно, з цікавістю слухати співрозмовника, не перебиваючи його, тактовно включатися до розмови, доладно і зрозуміло висловлюватися, говорити толерантно, з повагою [3].

Аналіз та узагальнення підходів до визначення шляхів ефективного розвитку мовленнєвої культури психолога стало підґрунтям для розробки та запровадження в програму підготовки практичних психологів спеціалізації «Психологія розвитку особистості» курсу «Розвиток мовленнєвої культури психолога».

Мета викладання навчальної дисципліни «Розвиток мовленнєвої культури психолога» - розкриття феномену, сутності, структури, функцій і значення мовленнєвої культури у професійній діяльності психолога, засвоєння теоретичних і практичних питань мовленнєвої культури, що пов'язані з використанням мови для досягнення цілей практичної діяльності психолога, формуванням комунікативних навичок, спрямованих на підвищення його професійної майстерності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Розвиток мовленнєвої культури психолога» є формування знань про психологічний феномен «мовленнєва культура» як важливу систему професійних компетентностей психолога; формування знань про особистісну детермінацію культури мовлення як процесу, що виступає ціннісною і мотиваційною основою у професійному розвитку; розвиток здатності до самоаналізу, самопізнання, навичок ведення позитивного внутрішнього діалогу про самого себе; усвідомлення своєї позиції у спілкуванні з клієнтом; розуміння й аналіз своєї установки під час сприймання різних людей; оволодіння мовленнєвими засобами вираження своїх емоцій (як

позитивних, так і негативних); формування й розвиток здібностей прогнозувати поведінку іншого, передбачати свій вплив на нього.

Вивчення змісту дисципліни “Розвиток мовленнєвої культури психолога” структуровано за чотирма змістовими модулями: «Теоретико-методологічні основи мовленнєвої культури психолога», «Особливості мовленнєвої культури практичного психолога у спілкуванні з клієнтом», «Практичні аспекти ефективної та неефективної комунікації у психологічній практиці», «Розвиток техніки мовлення».

Метою вивчення першого модуля «Теоретико-методологічні основи мовленнєвої культури психолога» є ознайомлення та практичне набуття навичок, що пов’язані зі знанням норм української літературної мови, умінням аналізувати мовлення інших та виправляти неточності. Опанування загальноприйнятих правил української літературної мови сприятиме підвищенню культури мовлення, тобто вільному володінню мовним матеріалом, умінню правильно добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети й обставин спілкування психолога. Сама культура мовлення має виключно прикладний характер, виробляється не стільки засвоєнням теоретичних відомостей, скільки динамічною практикою. Дібраний навчальний матеріал враховує недоліки, властиві усному й писемному мовленню сучасних фахівців, загальним вимогам та жанрово-видовим особливостям спілкування практичного психолога, соціолінгвістичний та психолінгвістичним аспектом культури мовлення, ролі об’єктивних і суб’єктивних факторів у становленні культури мовлення, дотриманню комунікативних ознак культури мовлення (правильність, точність, логічність, багатство, чистота, доречність).

Важливими питаннями у діяльності психолога є робота над освоєнням лексичного і фразеологічного багатства мовлення, особливостей вживання термінологічної лексики, стандартних етикетних ситуацій у діяльності практичного психолога.

При вивченні другого змістового модуля «Особливості мовленнєвої культури практичного психолога у спілкуванні з клієнтом» важливо звернути увагу на розгляд питань, що пов’язані з особливостями міжособистісної взаємодії психолога і клієнта: спілкування як інструмент психологічної практики; професійно важливі особистісні детермінанти мовленнєвої культури психолога, їх характеристики; основні принципи спілкування психолога з клієнтом та максими їх утілення; установка на клієнта, ставлення до інших у процесі встановлення міжособистісного контакту на основі довірчих стосунків та їх вплив на мовленнєву культуру психолога, механізми мовленнєвого впливу, основні елементи та умови ефективної мовної комунікації, емпатійність як особистісна передумова мовленнєвої культури психолога.

Третій змістовий модуль «Практичні аспекти ефективної та неефективної комунікації у психологічній практиці» спрямований на практичну роботу, що пов'язана з формуванням навичок культури ведення діалогу, налагодження зворотного зв'язку у спілкуванні, видів та технік слухання; культуру професійних висловлювань психолога, професійного дискусивно-полемічного спілкування.

За визначенням В.М. Джоган, «Культура діалогу є інтегративною особистісно-діяльнісною якістю, сформованість якої забезпечує переклад будь-якої ситуації спілкування на гуманістичний, творчий, смислопошуковий рівень; забезпечується сформованістю певного набору особистісних і діяльнісних характеристик; проявляється в особистісному і професійному досвіді; розвивається в рамках професійної освіти і професійної діяльності, виступає як важлива характеристика і необхідна умова професіоналізму в професіях класу «людина – людина» і «людина – група», визначає ефективність професійної діяльності фахівця і опосередковує його особистісно-професійний розвиток» [2].

У роботі зі студентами використовуємо структуру мовленнєвих технік (за Ю.А. Паскевською), що сприяють виробленню мовленнєвої стратегії у майбутніх психологів: техніка формулювання професійного висловлювання, запитань (відкритих, закритих, альтернативних, настановувальних, уточнюючих); техніка повторення, рефразування, інтерпретації [8].

Четвертий модуль «Розвиток техніки мовлення» включає розгляд питань, що пов'язані з використанням в діяльності засобів логіко-емоційної виразності мовлення (паузи (синтаксичні, логічні, психологічні, віршовані, фізіологічні), різних типів наголосу (словесний, синтагматичний, фразовий, емпатичний, логічний) для увиразнення мовлення, мелодики та її основні ходи (зміни); інтонація, її виражальні можливості; екстралінгвістичних засобів комунікації.

За визначенням Л.О. Савенкової, «техніка мовлення – базовий компонент професійної майстерності психолога, який пов'язаний з формуванням педагогічного голосу, фонаційного дихання, чіткої дикції і є засобом педагогічного впливу. У професійному мовленні психолога реалізуються всі елементи техніки мовлення» [9, с 38].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, важливою психолого-педагогічною умовою розвитку мовленнєвої культури майбутніх психологів є організація у закладі вищої освіти професійної комунікативно-мовленнєвої діяльності студентів, що спрямована на розвиток особистісних детермінант мовленнєвої культури. Професійна комунікативно-мовленнєва підготовка практичних психологів має здійснюватися із застосуванням активних форм і методів навчання з метою набуття студентами здатності до професійної

мовленнєвої взаємодії та оволодіння ними вмінням формувати професійні висловлювання у вирішенні проблем, наближених до реальних умов професійної діяльності. Саме на розробку та запровадження інтерактивних технологій навчання спрямований наш подальший науковий пошук та розробка практичних завдань, що сприятимуть розвитку мовленнєвої культури майбутнього практичного психолога.

Література

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : Підручник / Ф.С.Бацевич. - К. : Академія, 2004. - 342 с.
2. Джоган В.М. Культура діалогу як основна характеристика якості професійного спілкування майбутніх психологів / В.М. Джоган. // Портал наукових конференцій. Центральнотукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Режим доступу: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017-n-r/vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-psykholohichni-umovy-stanovlennia-osobystosti-u-suchasnomu-suspilstvi>.
3. Каменева В. Професійне становлення та формування мовленнєвої компетентності психолога / В. Каменева. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/903/94/>
4. Мацько Л.І. Культура української фахової мови : навч. пос. / Мацько Л.І., Кравець Л.В. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 360 с.
5. Новий словник української мови / Укл. В. Яременко, О. Сліпушко. – У 4-х т. – К. : Вид-во «Аконіт», 1999. – С. 305
6. Ноулз М. Современная практика образования взрослых. Андрагогика против педагогики / М. Ноулз. – М.: Педагогика, 1970. – 236 с.
7. Пасинок В.Г. Основи культури мовлення : Навч. пос. / Пасинок В.Г. – К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2012. – 184 с.
8. Паскевська Ю. А. Формування мовленнєвої компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки : Дис... канд. психол. наук.: 19.00.07 / Запорізький національний ун-т. — Запоріжжя, 2006. — 207 с.
9. Савенкова Л.О. Мовленнєва діяльність викладача: Навч. посібник / Л. О. Савенкова. – К. : КНЕУ, 2006. – 191 с.
10. Семиченко В.А. Формування психологічної компетентності студентів у процесі вивчення курсу психології / В.А.Семиченко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / за ред. Академіка С.Д.Максименка. - К., Нора-Друк, 2001. - Вип. 21. - С. 250-257.

11. Проект стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія» першого (магістерського) рівня. – К., 2017. – 18 с.

12. Ханецька Т. І. Культура мовленнєвого спілкування психолога: Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / Т. І. Ханецька ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. - 2-ге вид., уточ. та доп. - К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. - 328 с.

Транслітерація

1. Bacevy`ch F.S. Osnovy` komunikaty`vnoyi lingvisty`ky` : Pidruchny`k / F.S.Bacevy`ch. - K. : Akademiya, 2004. - 342 s.

2. Dzhogan V.M. Kul`tura dialogu yak osnovna xaraktery`sty`ka yakosti profesijnogo spilkuvannya majbutnix psy`xologiv / V.M. Dzhogan. // Portal naukovy`x konferencij. Central`noukrayins`ky`j derzhavny`j pedagogichny`j universy`tet imeni Volody`my`ra Vy`nny`chenka. – Rezhy`m dostupu:

<https://www.cuspu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017-n-r/vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-psykholohichni-umovy-stanovlennia-osobystosti-usuchasnomu-suspilstvi>.

3. Kameneva V. Profesijne stanovlennya ta formuvannya movlennyevoyi kompetentnosti psy`xologa / V. Kameneva. – Rezhy`m dostupu: <http://vuzlib.com/content/view/903/94/>

4. Macz`ko L.I. Kul`tura ukrayins`koyi faxovoyi movy` : Navch. pos. / Macz`ko L.I., Kravec` L.V. – K.: Vy`davny`chy`j centr «Akademiya», 2007. – 360 s.

5. Novy`j slovny`k ukrayins`koyi movy` / Ukl. V. Yaremenko, O. Slipushko. – U 4-x t. – K. : Vy`d-vo «Akonit», 1999. – S. 305

6. Noulz M. Sovremennaya prakty`ka obrazovany`ya vzroslyx. Andragogy`ka proty`v pedagogy`ky` / M. Noulz. – M.: Pedagogy`ka, 1970. – 236 s.

7. Pasy`nok V.G. Osnovy` kul`tury` movlennya : Navch. pos. / Pasy`nok V.G. – K.: Vy`davny`czstvo «Centr uchbovoyi literatury`, 2012. – 184 s.

8. Paskevs`ka Yu. A. Formuvannya movlennyevoyi kompetentnosti majbutnix psy`xologiv u procesi profesijnoyi pidgotovky` : Dy`s... kand. psy`xol. nauk.: 19.00.07 / Zaporiz`ky`j nacional`ny`j un-t. – Zaporizhzhya, 2006. – 207 s.

9. Savenkova L.O. Movlennyeva diyal`nist` vy`kladacha: Navch. posibny`k / L. O. Savenkova. – K. : KNEU, 2006. – 191 s.

10. Semy`chenko V.A. Formuvannya psy`xologichnoyi kompetentnosti studentiv u procesi vy`vchennya kursu psy`xologiyi / V.A.Semy`chenko // Aktual`ni problemy` psy`xologiyi : zb. nauk. prac` Insty`tutu psy`xologiyi im. G.S.Kostyuka APN Ukrayiny` / za red. Akademika S.D.Maksy`menka. - K., Nora-Druk, 2001. - Vy`p. 21. - S. 250-257.

11. Proekt standartu vy'shhoyi osvity` Ukrayiny` iz galuzi znan` 05 «Social`ni ta povedinkovi nauky», special`nosti 053 «Psy`xologiya» pershogo (magisters`kogo) rivnya. – K., 2017. – 18 s.

12. Xanecz`ka T. I. Kul`tura movlenniyevogo spilkuvannya psy`xologa: Navchal`ny`j posibny`k dlya stud. vy'shh. navch. zakladiv / T. I. Xanecz`ka ; M-vo osvity` i nauky`, molodi ta sportu Ukrayiny`, Nacz. ped. un-t im. M.P. Dragomanova. - 2-ge vy`d., utoch. ta dop. - K. : Vy`d-vo NPU im. M. P. Dragomanova, 2012. - 328 s.

Moroz L.

Theoretical and Methodological Fundamentals of the Development of Speech Culture of Psychologists

The article deals with the analysis of theoretical and methodological aspects of development of speech culture of psychologists, particularly, issues of speech competence as an element of professional competence of practical psychologist. The article underscores the importance of speech culture development for psychologists, improving their means of communication, observance of Modern Ukrainian language norms in the course of their professional training and education.

The program of development of speech culture of psychologists was produced on the basis of analysis and systematization of scientific information and it consists of the following modules: «Theoretical and methodological fundamentals of speech culture of psychologist», «Specificities of speech culture of practical psychologist (therapist) in interaction with clients», «Practical aspects of effective and ineffective communication in psychological practice» and «Development of elocution». The program is aimed at revealing the phenomenon, substance, structure, functions and significance of speech culture in professional training and education of psychologists, mastering theoretical and practical issues with respect to the use of language to achieve the objectives and goals of practical activity of psychologist (therapist), shaping communicative skill to improve psychologists' professional skills.

Key words: language, speech, communicative competence, speech competence, professional competence, culture of communication, communicative culture of psychologists, communicative culture development, speaking skills of psychologist.

Мороз Лариса Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Інститут післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка.